

... Збудував я, люди, храм оцей Високий.
В ньому Бог єдиний – то Циганське Слово...
Лекса Мануш

№ 19 (124)

СЕРЕДА,
9 ЛИСТОПАДА 2005 РОКУ

ЗОМАНІ ГІ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВИК
РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ
МАНУШАНО РОМАНО НЕВІЛЕ

Ціна дроговірна

• ПОЛІТИКА • СВІТ • ПРАВО • КУЛЬТУРА • МИСТЕЦТВО •

МІЖНАРОДНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

ТА СЬОГОДЕННЯ

ТГЕМУТНЕ РЕКОМЕНДАЦІЇ АЙ АДАДІВЕСУТНЕ

Україна була в числі засновників Організації Об'єднаних Націй у 1945 році. Слід зазначити, що друга половина ХХ століття відзначилася прийняттям основоположних пактів та конвенцій ООН, які закріпили міжнародні стандарти в сфері прав і свобод людини, зокрема: Пакт про громадянські та політичні права (1966), Пакт про економічні, соціальні та культурні права (1966), Конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (1965), Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979), Конвенція проти катувань (1984), Конвенція про права дитини (1989).

Кожен з цих документів, крім встановлення переліку фундаментальних прав людини, передбачав створення контролюального механізму, який мав відстежувати ситуацію з дотриманням прав і свобод людини в кожній країні-учасниці міжнародного договору.

Стрижнем такого контролюального механізму стали Комітети ООН, до складу яких входять висококваліфіковані незалежні експерти. На ці Комітети покладено обов'язок розглядати періодично доповіді держав-учасниць, які подаються в межах 2-5 років, згідно з положеннями відповідних договорів.

За результатами розгляду держав-учасниць комітети готовують свої заключні зауваження, які, зазвичай, крім відображення позитивних досягнень держави за звітний період, факторів і труднощів, що нерешкоджають реалізації взятих зобов'язань, формулюють свої висновки та рекомендації щодо стану дотримання прав і свобод людини.

Україна є стороною всіх шести основоположних міжнародних документів у сфері прав людини. Проте в нашій державі досі не було зроблено юридичних спроб, аби по-інформувати українське суспільство про позицію ООН щодо доповідей України в конвенційні органи та в систематизованому вигляді донести до нього рекомендації, прийняті стосовно України. Здебільшого ця інформація була відома лише вузькому колу фахівців.

Абсолютна більшість зауважень та рекомендацій конвенційних органів ООН щодо України є об'єктивними та справедливими.

переглянути й удосконалити на-
вчання працівників правоохорон-
их органів, щоби при виконанні
своїх службових обов'язків вони
захищали людську гдіність, підтрим-
мали та обстоювали права всіх
осіб, незалежно від раси, кольору
шкіри, національного або етнічно-
го походження.

Наступний документ цього ж Комітету ООН був прийнятий 16 серпня 2001 року. В ньому в розділі "Питання, що викликають занепокоєння та рекомендації" сказано: "Комітет стурбованій по-відомленнями про дискримінаційне півводження з представниками рома (циганами) і про факти насилия проти них і їхнього майна, які досі тривають. Комітет особливістю стурбованій по-відомленнями про жорстоке по-відмінення міліції з представниками ромів, також про випадки безпідставних арештів і незаконних затримань. Комітет рекомендує держав-учасниці вхіти негайніх і ефективних заходів задля припинення цих зловживань і внести до наступної доповіді інформацію про проведення навчання стосовно питань прав людини для представників міліції, про розслідування скарг щодо зловживань і про прийняття дисциплінарних і карних заходів щодо обід, визнаних винними у зловживаннях".

ЗАУВАЖЕННЯ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ КОМІТЕТУ ООН З ЛІКВІДАЦІЇ РАСОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Вперше про ромів заговорили у документі, який розглядав тринацяту та чотирнадцяту періодичну доповідь України в ООН з питань ліквідації расової дискримінації 18 березня 1998 року (пункт 148). Там сказано, що Комітет ООН з ліквідації расової дискримінації висловлює стурбованість у зв'язку з повідомленнями про випадки жорстокого поводження міліції з циганами, особливо з тими, які проживають у Закарпатській області. Тому в пропозиціях та рекомендаціях (ст. 154. - Ред.) зафіксовано: держав-учасниці (Україні)

найбільша кількість зауважень та рекомендацій з цього приводу стосується ромських дітей, права яких постійно утикається.

У ст. 68 щодо першої доповіді України в Комітет ООН з прав дитини 27 листопада 1995 року сказано, що необхідно вхіти заходів "... для запобігання зростанню дискримінації або пересудів стосовно дітей, які належать до меншини, дітей-жителів сільської місцевості, дітей циган..."

(Продовження на 5 стор.)

ЮВІЛЕЙ

МУЗИКАНТ, ЯКИЙ ЗМУСИВ ЗАПЛАКАТИ ДЖОРДЖА СОРОСА ЛАВУТАРІС, САВО РОВЛЯРДЯ ЛЕ ДЖОРДЖА СОРОСА

■ Нещодавно Тиберіо Олександровичу Горвату, голові Закарпатського обласного культурного товариства "Унг ромен", виповнилося 60 років. Це музикант сьомого покоління відомих скрипалів, які грали не тільки в ресторанах, ансамблях, а й при імператорському дворі. Його знаєте не лише в Україні, а й у США, Угорщині, Словаччині, Росії, Грузії й багатьох інших країнах. Така цікава біографія і творча діяльність є рідкістю серед ромів-музикантів. З цього приводу вдалося поспілкуватися з ювіляром.

- Тиберіо Олександровичу, робота у товаристві "Унг ромен" це не основне ваше заняття: наскільки мені відомо, ваше душевне хобі – музика. Розкажіть коротко про себе і тих, хто вас учив азів музики і присвітив любов до неї.

- У 5 років уже грав на скрипці (я – представник сьомого покоління музикантів нашої родини). Я розповім вам про своїх предків музикантів і про себе, якщо ви надрукусте мою розповідь, починаючи з прадіда. Адже мій прадід, Бейло Кандра був відомим придворним музикантом у імператора Франца-Йосифа (альт-скрипка). Грав російському царю Миколі II і у великих ресторанах Будапешта зі знаменитим скрипалем Марці Банда. Свої знання передав своєму сину, а моєму дідові, теж Бейлові. Бейло-молодшому було 14 років, коли почав грати в оркестрі у берегівському ресторані "Роял" зі скри-

(Продовження на 9 стор.)

Тимошенко готова співробітничати з Ющенком... але після перемоги на виборах

Колишній прем'єр-міністр України, лідер партії "Батьківщина" Юлія Тимошенко заявляє про необхідність відновлення співпраці з Президентом України Віктором Ющенком, але після парламентських виборів 2006 року. "Я впевнена в тому, що ми повинні з Президентом Ющенком відновити нашу єдиність", - заявила екс-прем'єр-міністр України в інтерв'ю радіостанції "Німецька хвиля".

Лідер "Батьківщини" і блоку Юлії Тимошенко (БЮТ) також зазначила, що "зробити це можна буде в разі перемоги нашої політичної сили на парламентських виборах і нового об'єднання з Віктором Ющенком, за увінченням тих людей, які публічно звинувачувалися в корупції в його команді, в його оточенні".

Медведєво обіцяє

не гальмувати справу Гонгадзе

Новий Генеральний прокурор України Олександр Медведєво, відповідаючи на запитання народних депутатів щодо голосування по його кандидатурі, запевнив парламентаріїв, що з його призначенням справа Гонгадзе не гальмуватиметься. За словами Медведєва, Генпрокуратура, разом із СБУ, продовжує розслідування справи про вбивство Георгія Гонгадзе, зокрема в питанні пошуку замовників цього злочину. Також він повідомив, що справа проти виконавців убивства журналіста наразі закінчена і після ознайомлення з її матеріалами буде направлена до суду.

В Таращі знайдено череп

Правоохоронні органи Києва приховали інформацію про знайдений недентифікований череп у Таращі недалеко від місця виявлення тіла журналіста Георгія Гонгадзе.

В різний час деякі інформовані джерела повідомили, що наступного дня після виявлення трупа у Таращі було направлено мало не цілий підрозділ внутрішніх військ МВС. Солдати прочесали ліс і за 30 метрів від місця поховання знайшли череп з волосинами по-кривом. Але замість того, щоб повідомити про цю знахідку родичів Гонгадзе, правоохоронці зареєстрували череп як непізнаний і відвезли в морг на Оранжерейний (центральний морг Києва).

Україна захищена від пташиного грипу

Українські і румунські прикордонники переконують, що контролюють ситуацію і жодний підроздільний вантаж не пройде. І хоча Всеєвропейські організації охорони здоров'я прогнозують спалах пташиного грипу в Україні, прикордонники запевнюють: вжито всіх заходів безпеки.

На українському кордоні діє повна заборона на ввезення курячого м'яса з країн, де зафіксовані спалахи вірусу. Але для повного успіху, кажуть прикордонники, повинна бути злагоджена робота всіх видовідних відомств.

Rada наділила себе додатковими правами

Верховна Рада України прийняла Закон України "Про доповнення до статті 8 Закону України "Про порядок направлення підрозділів Збройних сил України в інші держави", внесений народним депутатом України Георгієм Крючковим. "За" проголосували 235 з 302 народних депутатів, зареєстрованих у залі.

Закон надає право Верховній Раді звертатися до Президента України з пропозицією про відкликання підрозділів Збройних сил України з інших держав.

Постанову Верховної Ради з цього питання підписує голова ВР і невідкладно направляє Президенту України. Президент протягом 15 днів з дня отримання такої постанови видає указ про відкликання відповідного підрозділу ЗСУ, який був направлений в іншу державу.

Закон (у разі його підписання Президентом України) набуває чинності з дня публікації.

Rada збільшила витрати Держбюджету

Верховна Рада України збільшила витрати державного бюджету на 2005 рік на 4,1 млрд. грн. Змінами пропонується збільшити доходи загального фонду бюджету на 2,4 млрд. грн. Також збільшується дефіцит бюджету на 2,5 млрд. грн, у тому числі по загальному фонду - на 1,7 млрд. від засобів, отриманих від приватизації, і 0,8 млрд. - по спеціальному фонду вид засобів, отриманих від надходження з міжнародних фінансових установ.

Витратна частина бюджету збільшена на 4,1 млрд. грн для дотації місцевим бюджетам. Зокрема, на виплату заробітної платні передбачено 500 млн. грн., на покриття дефіциту Пенсійного фонду - 2,8 млрд. грн., 500 млн. грн. - на будівництво метрополітену, 350 млн. грн. - на формування аграрного фонду.

Порошенко не може визначитися, що робити з мандатом

Колишній секретар РНБО Петро Порошенко несподівано для журналістів з'явився в кулуарах Верховної Ради, де відповів на запитання преси. Серед інших заяв, Порошенко, в черговий раз підтвердив свій намір звернутися до суду для відновлення депутатського мандата, який самому Порошенку, за його ж словами, не потрібен.

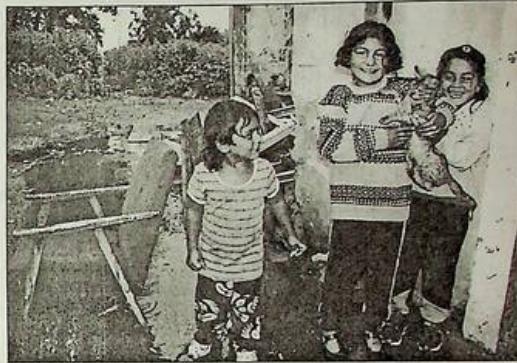
Росія не заважатиме Україні вступати до СОТ

Росія здивована словами українського прем'єра Юрія Еханурова про те, що вступ України до СОТ буде практично неможливим, якщо Росія стане членом цієї організації раніше. Про це говориться в коментарі МЗС Росії.

"Якщо, втім, трапиться, що Росія раніше за Україну стане членом СОТ, то ми не тільки не чинимося якісно перешкодити Україні, а навпаки всіляко сприятимо її найшвидшому вступу до цієї організації на умовах, які влаштовують Київ", - говориться в повідомленні.

РОМИ В ПОРТУГАЛІЇ

■ Сучасне суспільство передбачає існування демократичної системи, яка базується на принципі рівності доступу всіх громадян до фундаментальних прав і можливостей їх здійснення. Однак, хоч законодавство демократичних держав і покликано оберігати права всіх своїх жителів, фактично в "реальній країні" не існує рівного доступу всіх громадян до суспільних і політических прав. Саме в такому становищі часто перебувають групи, які належать до етнічних меншин, і серед них - роми. Роми - громадяни, які, згідно з законом, мають усі права, проте вони стикаються з неймовірними труднощами та перешкодами щодо їх здійснення. І часто піддаються дискримінації та расизму.

Гальськ: Успіхом, а також виробити комплекс пропозицій, які б дозволили сприяти усуненню негативних ситуацій соціальної інтеграції. Через три місяці Робоча група має подати у Вищий комісаріат з еміграції та етнічних меншин звіт про конкретні дії, які могли б бути використані урядом, органами місцевої влади і суспільством у цьому.

Враховуючи небезпеку рискої дискримінації, ACIME видав книгу "Юридичні засоби боротьби з расизмом", в якій вміщені всі чинні закони. Крім того, в Португалії видана ще брошюра з цією ж назвою, яка доступна на певному сайті російською, португальською та англійською і призначена для поширення різним ассоціаціям та організаціям.

Нині найголовніше завдання влади в країні стосовно ромського населення - це комплекс пропозицій з усунення соціальної ізоляції, яка її надала тут зберігається. Беручи до уваги економічні труднощі ромів і ситуацію соціальної ізоляції, ACIME прийняло рішення поставити на порядок денний, в першу чергу, питання вуличної торгівлі, яка переважно є основним засобом існування та виживання цієї меншини у країні. Так, було проведено рабоче засідання за участі спеціалістів та представників різних організацій, пов'язаних з цим сектором, з метою краще зрозуміти це питання, оскільки на сьогодні вулична торгівля

сильно скоротилася через жорстку конкуренцію великих комерційних центрів. Робоче засідання "Вуглична торгівля" дозволило підняти та обговорити такі питання, як участь громадян ромської етнічної групи щодо розроблення законодавства стосовно вуличної торгівлі, досвід інших країн стосовно вирішення цієї проблеми, розмір штрафів, підготовка та навчання ромів, виделення окремих місць для вуличної торгівлі, контроль за соціальними службами для інтеграції ромських сімей у суспільство, встановлення розуміння муніципалітетів щодо питань вуличної торгівлі, включення представників ромської нації в португальський ринок праці та інші.

Незважаючи на вжиті заходи з інтеграції ромів у суспільство, дискримінація стосовно них у Португалії існує і надалі, особливо в сферах освіти, отримання житла, зайнятості та соціального забезпечення. Ця проблема потребує ще дуже багато зусиль для своєї вирішення. А поки що роми Португалії продовжують виживати серед інших громадян. Деякі ще кочують по дорогах. Щоправда, більшість уже перейшла до осілого способу життя. Але всі вони заслуговують уваги, визнання та погоди всього суспільства.

Підготувала
Олександра Федіна

НАМ ВІДПОВІДАЮТЬ

ШКОЛА №14 ПРАЦЮВАТИМЕ І БУДЕ ВІДРЕМОНТОВАНА

ШКОЛА №14 КЕРЛА БУВТІ АЙ КЕРНА РЕМОНТО

31 вересня цр. в нашій газеті була опублікована замітка "Школа під загрозою закриття", в якій йшлося як про те, що Ужгородська ЗОШ № 14 не підготовлена до нового навчального року - не зроблений поточний ремонт, не приведена в належний порядок територія, так і про те, що нинішнього літа в місті поширювались чутки про закла-

диття цього навчального закладу.

17 жовтня редакція газети "Романія Я" отримала відповідь на цю публікацію від начальника управління освіти Ужгородської міськради ВІ.Огаря, де, зокрема, повідомляється, що (цитуємо) "школа працює у звичайному режимі, і міська рада не ставить питання про закриття даного зак-

ладу. Директором ЗОШ №14 у вересні 2005 року призначена О.Легеза. На ремонт школи з міського бюджету виділено 30 тис. гривень.

7 жовтня цр. в ЗОШ №14 відбулися батьківські збори, на яких були обговорені проблеми, по-рушивалися в газеті, та намічені шляхи щодо стабілізації ситуації роботи в школі".

ЧЕРГОВЕ БЕЗЧИНСТВО

ЧОТИРИ НОЧІ ХОВАЛИСЯ В ЛІСІ

ШТАР РАТЯ ГАРАДЬОНАС ПЕН АНДО ВЕШ

Ось що розповів депутат Великодобронської сільради Василь Лакатош.

- Двадцятого жовтня близько 22-ї години ночі у мое помешкання увірвалося троє осіб. Не представивши, вони почали брутально вимагати від мене інформацію про місцезнаходження моого сина Василя на присвіжко Роберт. У відповідь на мое запитання, що сталося, адже він сьогодні працював у одному з сільських господарств села й нічного поганого неробив, почув: "Ми знаємо, чому його шукаємо..." У хаті в мене все поперекидали, а, не знайшовши нікого, вишили до сусідів. Назустріч ім якраз йшов Василь. На нього відразу накинулися й почали бити. Василеві вдалося вирватися. Один із правоохоронців, склонивши в двері лопату, побіг за Василем і кілька разів ударив його лопатою. Син упав, а після слідувач сів на нього, склонив за горло й почав душити. Однак його дружина Зоряні і ще кілька жінок кинулися захищати хлопця. Василю, таким чином, вдалося вирватися. Розлючені правоохоронці почали бити кийками всіх, хто потрапивши між руки. Люди втікали в ліс, а охоронці порядку знову кинулися по хатах шукати Василя, брутально вриваючись у помешкання людей.

Подаємо висловлювання тих, у кого вони "погосподарювали".

Марія Аміт.

- Хоть сильно постукав у двері. На мое запитання: "Хто там?" грубо відповіли: "Відкривай, бо злаємо двері". Я перелякалася, бо я вдова, живу сама з чотирма дітьми. Він просунувся із перелікано спостерігали за подіями, коли я відчинила двері. На порозі стояли троє чоловіків у цивільному одязі, одного з них я візнала. Це був міліціонер Анатолій Маркович. Він тут бував уже неодноразово. Анатолій грубо запитав: "У тебе ховається Роберт?" "У мене його нема", - відповіла я. Проте він склонив мене за шию й потягнув у іншу кімнату. Якщо знайдемо Роберта у тебе, будеш названа", - кинув мені. Шукали у шафі, під ліжками, на гориці. Не знайшовши і все поперекидавши,

■ Група переляканіх жінок ромського табору, що на Закарпатті, разом із депутатом великодобронської сільської ради, принесли у правозахисний центр "Романі Я" скаргу про третій за останні два роки випадок безчинства з боку працівників правоохоронних органів.

До скарги на ім'я голови Закарпатської держадміністрації О.О.Гаваші були додані й підписані 29 таборян, яких міліція виганяла силоміць із помешкань разом із дітьми. Правоохоронці шукали одного з мешканців табору, перекидували речі, а до тих, хто не корився, застосовували фізичну силу. Частина жителів цілими сім'ями втекла в ліс, неподалік великодобронського табору. Боячись повторного побиття, чотири ночі ховалися в лісі.

Щоб з'ясувати ситуацію, група журналістів і представників правозахисного центру "Романі Я" вирішила розібраться з усім на місці події.

вийшли з хати. Від переліку в мене почався серцевий напад, сильно заболіла голова. А діти налякалися так, що кілька днів не могли ходити в школу.

Ілона Лакатош, інвалід з дінством.

- У той зі铮ящий вечір, коли у помешкання увірвалися троє не-зізнаних, я купалася. Я попросила їх дати мені можливість одягнутися. Проте вони почали брутально поводитися, і я відчула, що від них чути за пахом алкоголю. Не питуючи дозволу, вони нишпорили по хаті, а я здивовано слідувала за ними. З того дня мояось мірічна внучка Сирена від переліку більше не залішиться вдома, а як настася ніч, то запитує: "Де ми сьогодні будемо ночувати і чи прийдуть знову ті дяді?"

НЕ ХОЧЕМО ВІЙНИ, АЛЕ Й НЕ ХОЧЕМО ТОРМІ

у великодобронському
ромському таборі, за інформа-

цією депутата Великодобронської сільради В.Лакатоша, у 53 будинках на вул.Шумній проживає близько 300 осіб. Майже все доросле населення працює у наймах у місцевих селян: допомагає обробляти земельні ділянки й збирати урожай, а також плете кошики і в'яже вінники. Стосунки з місцевим населенням задовільні. У таборі збудовані молитовний будинок, де роми збираються щочетверга, й католицька церква, де щонеділі проводять службу священик отець Андраш із сусіднього села.

Поведінка ромів змінилася. Жителі табору намагаються чесно заробляти на прожиття. Місцеві жителі надають ромам можливість працювати на присадибних ділянках і довіряють їм. За кожен відрядженій день люди вчасно отримують гроші. Шкода, що у таборі нема коней. Два місяці тому у Василя Лакатоша було викрадено троє коней. Коли Василь Ернестович звернувся у міліцію по допомозу, на його прохання відповідали не відразу. А коли поїхали за вказаною адресою, яку надав потерпілий, щоб забрати коней, іх там уже не було: тварин здали на м'ясокомбінат...

З усього того, про що ми розповіли вище, випливає таке: сівдомістя великодобронських таборів останнім часом змінилося. Вони стали віруючими і богоявільними, намагаються працювати у сільських господарствах і за межами області, чесно заробляючи собі на прожиття.

Ми звернулися також до голови Великодобронської сільської ради Золтана Сільваші, аби

прокоментував події, які сталися в таборі. Ось що він нам повідомив.

- Це посаду я займаю вже четвертий рік. 21 жовтня, коли я вийшов на роботу, бля приміщення сільської ради стояв великий наїзд ромів. Ніколи раніше такого не було. З'ясувалося, що роми прийшли до мене по допомозу і захист від безчинства міліціонерів, яке сталося вночі. Вислухавши всіх, я почав їх заспокоювати і зателефонував дільничному міліції Віктору Баб'яку, щоб розбрався у цій ситуації. Крім того, порадився з Юдітою Євнак, начальником відділу із справами національностей Закарпатської ОДА. Було вирішено звернутися зі скаргою до голови обласної держадміністрації О.Гаваші, що й було зроблено.

Йосип Куруц, староста великодобронського ромського табору.

- Коли сталася надзвичайна подія у нашому таборі, я перевірював за межами області - в Угорщині. Про все це я дізнявся від

депутата сільської ради В.Лакатоша по телефону. Його негайні війхав додому. Коли зайдови вранці у свою оселю, здивувався: у хаті перебували понад 20 осіб, які знайшли тут притулок, вважаючи, що у брові їх міліція бити не буде.

Усі відразу почали скажитися на правоохоронців, які дозволяли собі грубо поводитися зі засновниками, ображати і навіть застосовували силу. А те, що 4 ночі люди ховалися в лісі, мене дуже вразило. Перелякані діти й досі не виходять з хати і не ходять у школу. Люди просять у мене захисту. Тому я прошу правозахисний центр "Романі Я" захистити таборян від безчинства міліціонерів. Люди повинні жити спокійно і почувати себе захищеними.

Василь (Роберт) Лакатош.

- У всьому, що не станеться у нашому районі, намагаються звінувати мене, бо я свого часу відвував покарання в місцях позбавлення волі. Та сидя я не за крадіжку, а за бійку, оскільки був молодий та гарячий, реально не усвідомлював наслідків своїх дій.

Вийшовши на волю, зрозумів, що робив неправильно. Одразу відчував покарання. Допомагаю матеріально першій дружині виховувати свою семирічну доньку. Намагаюся не конфліктувати з міліцією, чесно заробляти гроші. Стараюся не порушувати законів, бо не хочу війти з правоохоронцями, не хочу їх сидіти знову в тюрмі. Якби ж до всього цього вони прислухалися й змінили своє ставлення до нас!

Олена Бойко,
Валентина Ткаченко,
Мирослав Горват

На світлині: Василь (Роберт) Лакатош; Іван Форшош та Василь Лакатош у лісі, на місці, де роми ховалися чотири ночі.

ПОДВІЙНІ СТАНДАРТИ ПОЛІТИКИ СТОСОВНО РОМІВ КОСОВА

■ Розвалення соціалістичної системи в Європі спровокувало національні конфлікти в різних країнах. Якщо в Радянському Союзі це були локальні конфлікти в Карабаху, Молдові, потім - у Чечні, то у Югославії вони перейшли в затяжні кровопролитні бої. Кожна з восьми республік, які утворилися в межах колишньої Югославії, з величезними втратами виборювали свою незалежність. Проте найбільше постраждали в цьому молоху війни роми Косова.

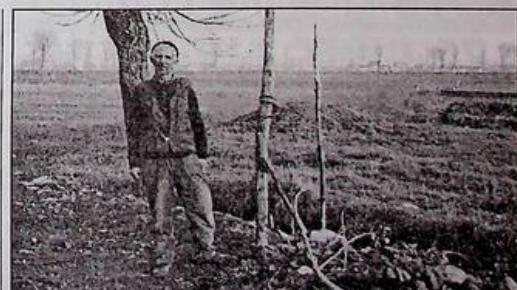
неська конвенція 1951 року про біженців і Протокол до неї від 1967 року. Практика свідчить про існування подвійних стандартів стосовно ромів та інших громадян, які перебувають у статусі біженців.

По-друге, в законі різко виражені симптоми антицигандизму.

По-третє, тут порушуються права людини та норми демократії.

По-четверте, закон викриває засутковання фізичної сили проти ромів у Шуто Орізарі.

I, нарешті, по-п'яти, забороняє сплукання біженців між собою та іншим населенням.

та ромів-біженців мають лише права гуманitarно захищених людей, які можуть бути відображені урядом Македонії в будь-який час.

Становище цих ромів залишається невизначенним, через що вони не мають ніяких прав на соціальний захист.

Таким чином, ромами Косово

з продовжують маніпулювати. Не виконуються Женевська конвенція 1951 року та Загальна декларація прав людини, ратифікована Македонією 1967 року.

Ева Сорет

На світлині: косовський ром Ан Ашкапі біля загирища на тому місці, де стояв його будинок.

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТЕ ЛІКЕРЕН ЧАЧІПЕ МАНУШЕНГЕРО

■ Протягом вересня цього року проводився моніторинг з дотримання прав ромів і випадків дискримінації на території Донецької області.

Осмілило увагу приділялася навчальним закладам, зокрема загальноосвітнім школам. Для прикладу взяли м. Макіївку Донецької області, де була можливість перевірити отриману інформацію у самих ромів і, таким чином, скласти об'єктивну картину. Були відвідані практично всі школи м. Макіївки і одна із донецьких ЗОШ.

Приводом для детального вивчення ситуації послужили тривожні сигнали, отримані нами ще в серпні про відмову в прийомі дітей у деякі школи, дитячі садки, а також табори відпочинку.

У ході моніторингових досліджень ми відвідали ромські родини, які проживають у Донецькій області. Як і в минулому місяці, були виявлені випадки відсутності паспортів, дискримінації під час отримання посібників, а також у школах та лікарнях. Деякі випадки доведені силами тих, хто працює у проекті "Захист прав ромів та їхній доступ до правосуддя".

Макіївська ЗОШ №5, директор - Зінаїда Петрівна Стасенко. Від загальної кількості учнів 4% тут складають ромські діти. Це один із найвищих показників у місті.

Артур Гуленко навчається в 4-д класі. Під час бесіди з дітьми з'ясувалося, що мати Артура страждає на нервове захворювання і перебуває в лікарні, вчителі нагадуваннями про це принижують хлопчика, пов'язуючи недоліки в навчанні зі станом здоров'я матері й натякаючи на спадковість.

Макіївська ЗОШ №62. Її директор Людмила Володимирівна Мороз у бесіді з монітором сказала, що не знає, хто з дітей якої національності, у паспортах цього не пишуть, вони всі громадянини України. Але насправді в школі вчаться троє ромських дітей - учні 1, 2 і 4 класів. Це брати Богдан і Тарас Хлебакови та Мансур Ум'яров. У цій школі спостерігалися порушення прав дітей з боку педагогів і батьків однокласників, тому ми приділили їй особливу увагу. Ситуації були з'ясовані за допомоги координаторів "Мірілі", які працюють у проекті.

Макіївська ЗОШ №24, директор Олена Юріївна Щербеняна. У школі навчається одна

дівчинка ромської національності. Тетяна Серорець передувала під опікою, тому що її мама померла. Тетяна навчається в другому класі, нормально засвоює програму, результати в ній непогані. З розмовами з директором видно, що ромський дитині дісно приділяють увагу.

У Макіївській ЗОШ № 29 директор Раїса Максимівна Белкіна працює з 1982 року. Традиційно в цій школі навчаються ромські та татарські діти з селища Нахалово. Наразі учнів-ромів тут - 4% від загальної кількості дітей. На жаль, ромські учні погано відвідують школу й часто не встигають у навчанні. Були, щоправда, випадки, коли малограмотні батьки, наприклад, родин Сліченків, Степанових, дісно, виявляли зацікавленість в одерженні іншою дитиною освіти.

Крім того, тут учні з ромських сімей не мають прописки, але вони належать до цієї школи за місцем проживання, і тому їх приймають. З ромськими учнями працюють психологи, особливо якщо виникають проблеми з відповідністю. Діапазон оцінок широкий - від 1 до 12. За незнаним винятком ромські діти навчуються до 9 класу. Відмінників серед них немає, хоча учні Ніколаєнко, Беляшові та деякі інші вчилися добре. Директор відзначила яскраво виражені почуття власної гдності, властиве юним представникам національної меншини. Ніколи не було в цій школі учнів, які б стояли на обліку в дитячій кімнаті міліції, більше того, ромські діти взагалі не були помічені на порушенні дисципліни і порядку. З розмовами з'ясувалося, що директор зацікав-

лена на факультативному вивченні ромськими дітьми рідної мови, культури, традицій. Навіть йшла мова про фінансування.

У Макіївській ЗОШ № 4, де директором Володимир Олександрович Жучків, навчається лише одна дівчинка-ромка - Куна Долматова. Вчителі, на жаль, приділяють Куни недостатньо уваги, вважаючи, що "циганці нема чого вчиться, все одно піде врожити, як мати".

Такий поступат можна було почути і в показовому міському ліцеї, який розташований в кварталі "Хімік". Його директор Валентина Іванівна Шевченко сказала: "Роми тут ніколи не вчилися й учитися не будуть. Це - ледача нація". Ліцеї - елітний навчальний заклад, і ромських дітей туди не беруть, особливо, якщо зважити на ставлення до рома його директора.

Від цієї ситуації добре вирізняється ЗОШ №22, де вчиться 7 ромів. Майже всі вони встигають у навчанні.

Аналізуючи результати моніторингу зі здобуття освіти ромськими дітьми, можна зробити такі висновки: батьки-роми не заважають дітям до інтеграції своїх дітей у суспільство, вони нерідко вважають, що інші однолітки - представники інших національностей їх поганому навчати, осікли в ромських родинах порядки суверіші, батьки-нероми намагаються відродити своїх дітей від ромських, теж побоюючись поганого впливу. Часто при цьому педагоги не діють або навіть погано відносяться до власним негативним ставленням до ромських учнів; ромські батьки вважають, що дітям, особливо дівчаткам, досить навчитися просто читати й писати, а далі навчити жити; діти, у родинах яких лунає лише ромська мова, потрапляють в інші мовні середовища, не відразу розуміють, чого від них хочуть. Звідси проблеми з навчанням, відставанням від однокласників, а якщо дитина є переростком, то її удічні складніше спілкуватися і навчатися.

Донецький
правозахисний центр
"Мірілі"

25 ДНІВ ПІД ВАРТОЮ 25 ДІВЕС АНДО БАР

Виходячи зі стереотипу, що у всіх крадіжках винні роми, та з тенденції органів міліції гнатися за кількістю порушень кримінальних справ, стосовно рома Івана Івановича Нікіфорова з смт Городня Чернігівської області була порушенна кримінальна справа. Його було звинувачено в тому, що він увечір час підводою заїхав на поле товариства "Колос" і вкраяв з бурти півтонни кормового буряку для свого господарства. Доказом його пропливу були сліди копита коня і воза на місці злочину, загублений батіг, що нібито належить Нікіфорову, і наявність кормового буряку в його господарстві.

30 вересня поточного року Іван Іванович Нікіфоров був за-

рештований і поміщений у СІЗО за підозрою в здійсненні крадіжки. 31.10.05 р. йому було предъявлено обвинувачення за ст.185ч.1 КК України.

За правовою допомогою до нас звернулася родина звинувачуваного, коли досудове розслідування вже було закінчено.

Однак під час підготовки до судового розгляду, і в результаті щоденого аналізу поведінки та дій Нікіфорова було з'ясовано також обставини, які виключали його кримінальну відповідальність.

У день здійснення злочину рому була надана медична допомога під час гострої ниркової колькі, що включала які-небудь активні дії.

Крім цього, в судове засідання

був запрошений додатковий свідок, який підтвердив алібі рому, а також з'ясувався факт виготовлення батогів для бағатох односельців. Був установлений також факт покупки ромум коромовського буряку для свого господарства.

25.11.05 відбувся судовий розгляд. Кримінальна справа проти рому Нікіфорова була закрита за відсутністю в його діях складу злочину, і він був звільнений зі залу суду.

У зв'язку з незаконними діями органів досудового розслідування і прокуратури Нікіфоров незаконно був позбавлений волі півроку 25 днів.

За даною кримінальною справою була підготовлена заява про відхилення збитку, заподіяного незаконними діями органів досудового розслідування і прокуратури.

Чернігівський
правозахисний центр

ЩАСТИ ТОБІ, ГАЗЕТО! ТЕ АВЕЛ БАХТАЛІ, Е ГАЗЕТА!

У Мінську (Білорусь) вийшли перші два номери ромського щоквартального часопису "Рома-Лав" ("Ромське Слово") громадського об'єднання "Білоруська циганська діаспора".

Перший номер газети читачі побачили в кінці 2004 року. Другий номер щоквартальника вийшов недавно.

Відредно, що наші білоруські друзі зуміли знайти фінанси для видання цієї цікавої газети, підготовленої дуже професійно.

Свої перші сторінки часопис надав для розповіді про II міжнародну ромську конференцію, яка відбулася 11 лютого цього року в Мінську, і в якій взяли участь українські, російські, прибалтійські та інші лидери ромських організацій.

На сторінках газети поділилися своїми думками щодо вирішення ромських проблем представник ОБСЄ Дог Бан (Варшава), вице-президент Міжнародного ромського союзу, радник спікера Сейму Латвії з політичних питань Нормунд Рудеві, голова Російської міжрегіональної організації Георгій Цвєтков (Москва), представник Білоруської циганської діаспори в Полоцьку Артур Казарян, настоятель Свято-Троїцької парафії села Боровляни (Білорусь) отець Андрій та інші.

Крім політичних рубрик, газета містить й інші цікаві розділи. Так, у рубриці "Компетентно" подається велике інтерв'ю з начальником відділу експертіза документів та прийому документів Аркадієм Семченком про діяльність Білоруського республіканського фонду "Взаєморозуміння і примирення". В рубриці "У наших сусідів" публікується стаття "Київ: знову і знов..." Артура Гомонова, генерального

секретаря Міжнародного союзу ромських організацій країн балтії та СНД "Амаро Дром", в якій висловлена власна полемічна думка щодо реалізації київських Комітетських слухань "Про сучасне становище ромського народу в

Та авен бахталэ, сэр рома!

Романо Лав

Білоруська циганська діаспора

Спеціальны выпуск

ла вийшах

2-й міжнародн.

ромськай

конференцый

Україні". У рубриці "Перспективи" опублікована стаття друга нашої газети Олега Козловського, голови громадського об'єднання "Білоруська циганська діаспора".

У другому номері газети "Романо Лав" з'являються вже нові рубрики, а також переклад матеріалів II Міжнародної ромської конференції на англійську мову. Прикрасили видання поетичні добірки Вальдемара Калініна та Інеси Юрченко ромською та білоруською мовами.

Отже, роми Білорусь отримали свою цікаву газету. Головний редактор В.Машуценко разом із редакцією часопису роблять велику її потребу справу.

Приємно, що на сторінках "Романо Лав" публікуються й наші українські автори, зокрема журналісти "Романі Я!".

Євгенія Навроцька

РОМ-ПРЕС

Випускників шкіл наступного року тестиуватимуть

Наступного року в Україні впроваджуватиметься зовнішнє тестування для випускників середніх шкіл, повідомив віце-прем'єр-міністр України з гуманітарних і соціальних питань В'ячеслав Кириленко. За його словами, згідно з дорученням Президента України Віктора Ющенка, починаючи з 1 листопада в Україні запроваджується новий пілотний проект у сфері освіти - зовнішнє тестування, яке, на його думку, допоможе зробити неможливою корупцію в середніх школах.

Значення цього тестування полягає в тому, що з його допомогою оцінюватимуться здіобутки випускників середньої школи. Кириленко також проінформував, що зовнішнє тестування буде впроваджене лише для тих випускників, які планують продовжити навчання у вузах, а ті, хто після школи має намір працевлаштуватися, обійтися з ізчайними іспитами.

Київ виділив ветеранам близько 5 млн. грн.

З нагоди святкування в Києві 61-річниці звільнення України і 62-річниці звільнення столиці від фашистських загарбників, разом з міською діяльністю було надано окремі категоріям ветеранів війни. Для цих цілей виділено 4 млн. 745 тис. грн. Відповідно разгоряджені підписані Київський міський голова Олександр Омельченко. Як допомога, яку своєчасно не виплатили громадянам з незалежності України, від зразу смерті цих громадян виплачуватимеся членам сім'ї померлого в порядку, передбаченому Законом України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування".

Особам, котрі належать одночасно до кількох категорій ветеранів війни, буде надана одна допомога в більшому розмірі.

■ Надзвичайно болісно писати про таке ставлення до ромів, яке продемонстрував випадок в ніч з 24 на 25 жовтня ц.р. в м.Ужгороді. Я хочу написати про щось добре, наприклад, стаття про інтеграцію ромів у українське суспільство, про взаєморозуміння між органами місцевого самоврядування, міліцією. Але...

Три події одна за одну за останні два місяці, а точніше - 28 вересня, 20 і 25 жовтня - змушують нас зробити справедливий висновок: до ромів правоохоронці ставляться як до людей набагато нижчого рангу, ніж до представників інших національностей. Не дозволили б вони собі прійті у місце компактного проживання угорців, словаків, русинів і масово піднімати людей з ліжок, забирати до місцевих відділів міліції, де призначили змушують чекати (стояти) кілька годин у кутку коридору, звідки по одному ведуть, як на заклання, до кабінетів. Одних прискипливо допитують про причетність (або непричетність) до злочинів, інших схиляють до співпраці. Когось б'ють, когось "милують". Та обов'язково фотографують або знімають на відеокамеру та беруть відбитки пальців.

Подаемо заяву голови Всеукраїнської правозахисної ромульської асоціації "Чачіп" Аладара Адама, яку розслило в різних інстанціях, що займаються захистом прав людини. Просимо ці організації вникнути в ситуацію, викладену в заяві, та розібраться у цих фактах. Сподіваємося, що цього разу у відповіді отримаємо не чергову відмінку, а глибокий виклад реально вжитих заходів.

МІНІСТРУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

п.Луценку Ю.

Копія: ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ЦЕНТРУ ЗАХИСТУ ПРАВ РОМІВ
(м. Будапешт)Копія: УПОВНОВАЖЕНОМУ ВЕРХОВНОЇ РАДИ З ПРАВ ЛЮДИНІ
п.Карпачову Н.Копія: ПРОФІЛЬНОМУ КОМІТЕТУ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
п.Удовенку Г.Копія: НАЧАЛЬНИКУ УМВС УКРАЇНИ
В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ

п.Рахівському І.

Голови Всеукраїнської правозахисної
ромульської асоціації "Чачіп"

А. Адама

ЗАЯВА

Шановні панове!

Від імені ромульської громади м.Ужгорода змущений звернутися до Вас із другим у цьому році проханням з'ясувати, чому продовжується насилля щодо ромульського населення.

Вранці 21.01.2005 року в нашу організацію звернулися по допомогу роми, зі спіл котрих ми дізналися, що напередодні 20 січня близько 6 годин ранку, в ромульському помешканні, розташовані на вулицях Пограничній, Тельмана та Гранітній, увірвалися працівники міліції в масках і, застосовуючи грубу фізичну силу, без будь-яких пояснень, примусили ромів сісти в автобус і потягли з ними в Ужгородський МВ УМВС. На прохання людей пояснили, в чому реч, окрім працівників міліції почали завдавати ромам побої. Внаслідок цих пропитувань діл деякі роми отримали тілесні ушкодження, також був пошкоджений іхній одяг та хатні речі.

Після приїзду до Ужгородського МВ УМВС з ромів почали зняти відбитки пальців, проводити відеоозомку та фотографування. Під час цієї процедури їм нічого не пояснювали, ніяких документів підписувати не давали.

Відповідно до Закону України "Про міліцію", органам міліції дозволяється "проводити фотографування, звукозапис, кіно- і видеозйомку, дактилоскопію осіб, але тільки таких, які:

- затримані за підроздору у вчиненні злочину або за бродяжництво;
- звинувачуються у вчиненні злочину;
- взяті під варту;

- піддані адміністративному арешту.

Отже, є лише 4 підстави для проведення дактилоскопії. Причому кожна з них має своє процесуальне оформлення (постанова про слідчий протокол тощо). Ті ж підстави передбачені у п.15. інструкції "Про порядок функціонування дактилоскопічного обліку експертної служби МВС України", затвердженої наказом МВС України від 11.03.2001 року. Але жодного з ромів не "затримали за підроздору у сконені злочину", "не взяли під варту", "не звинувачили у сконені злочину". Тому діл працівників міліції були незаконними щодо ромульської меншини, і жодна "оперативна потреба" не може їх віправдати.

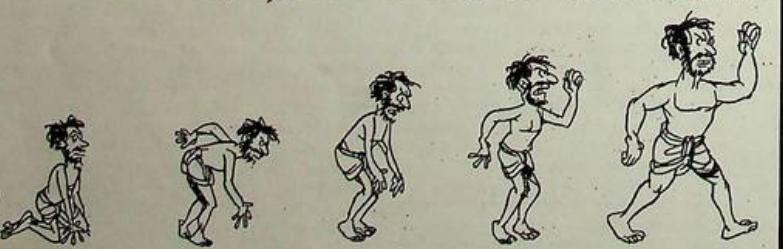
Подібні факти сталися і в ніч з 28 на 29 вересня цього року, коли ромів з вулиці Тельмана м.Ужгорода у кількості 34 осіб було зі застосуванням грубої фізичної сили піднято з ліжка о б годині ранку і на слухових автомобілях по черзі відвезено у міський відділ міліції. Прикро ж те, що з кожного рому було витребувано від 10 до 15 гривень, які правоохоронці вимагали на відшкодування витрат на бензин. Ці гроші, які роми мали при собі, платили безпосередньо у відділі міліції або за них заплатив староста табору.

Подібний кричущий випадок стався у ніч з 19 на 20 жовтня ц.р. у селі Велика Доброна Ужгородського району, коли 3 працівники міліції влаштували побиття ромів цього табору, від яких ми їх отримали заяву на захист іхньої честі і гідності.

26.10.2005 р.

З повагою,
голова Всеукраїнської
правозахисної
організації "Чачіп"
Аладар Адам

СКАЖІТЬ РАБУ, що ВІН є РАБ, ТО ВІН ПОВСТАНЕ

МІЖНАРОДНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ТА СЬОГОДЕННЯ

ІМЕННОВІ РЕКОМЕНДАЦІЇ АЙ АДАДІВЕСУТНЕ

(Закінчення. Поч. на 1 стор.)

На наступному документі, прийнятому цим же Комітетом 9 жовтня 2002 року, зазначено, що "Комітет, як і раніше, стурбований тим, що принцип недискримінації не в повному обсязі застосовується щодо дітей циган... особливо в наданні медичної допомоги, соціального забезпечення й освіти. У статті 323 глави "Недопущення дискримінації" третього розділу записано: "Комітет рекомендує держави-учасниці стежити за становищем дітей з малозабезпеченіми родинами, сільськими дітьми, утім інвалідів, тих, які належать до національних меншин, зокрема дітей циган... На основі результатів цього контролю слід розробити комплексні превентивні стратегії, що містять конкретні й цільові заходи, спрямовані на ліквідацію всіх форм дискримінації, зокрема й доступу до освіти та медичного обслуговування".

Сподіваємося, що до четвертої періодичної доповіді, яку Україна має подати до 2008 року, всі ці рекомендації будуть враховані і наступні рекомендації Комітету ООН з прав дитини кричущі факти утиснення прав дитини будуть відсутні.

КОНВЕНЦІЯ ПРОТИ
КАТУВАНЬ ТА ІНШИХ
ЖОРСТОКИХ,
НЕЛЮДСЬКИХ
АБО ТАКИХ, що
ПРИНИЖЮЮТЬ
ГІДНІСТЬ, ВІДВІД
ПОВОДЖЕННЯ
ТА ПОКАРАННЯ

Україна подавала кілька періодичних доповідей Комітету ООН проти катувань. Найбільшу стурбованість викликають останні доповіді щодо невиконання України взятих зобов'язань. У резолюції до третьої доповіді (травень 1997 р.), у пункті 13, зазначається: "Комітет занепокоєний великою кількістю повідомленням неурядових організацій про випадки застосування катувань, про факти насилля, до якого вдається посадовці в перебігу попереднього розслідування, результатами якого є страждання, тілесні ушкодження, а в кількох випадках - смерть".

У розділі 7 "Освіта" цього ж документа про дотримання прав дитини зазначається, що Комітет стурбований тим, що "сунуть значні розбіжності в кількості національних закладів і якості наданої освіти, причому сільські райони перебувають в особливо несприятливому становищі, а діти невеликих національних меншин, які цигане не одержують якісної освіти, зокрема циган, а також по-крайній мірі беззакарність за такі акти залягання".

У розділі 7 "Освіта" цього ж документа про дотримання прав дитини зазначається, що Комітет стурбований тим, що "сунуть значні розбіжності в кількості національних закладів і якості наданої освіти, причому сільські райони перебувають в особливо несприятливому становищі, а діти невеликих національних меншин, які цигане не одержують якісної освіти, зокрема циган, а також по-крайній мірі беззакарність за такі акти залягання".

Тому серед рекомендацій, на наш погляд, найважливішим є пункт 7 статті 58: "Вжити ефективні заходи для створення цілком незалежного механізму подання та розгляду скарг для застосування можливостей проведення оперативних, незалежних і всебічних розслідувань за фактами тверджень про застосування катувань, зокрема й численних детальних тверджень, отриманих від різних національних і міжнародних неурядових організацій".

Таким чином, Організація Об'єднаних Насін, її Комітети уважно слідкують за дотриманням прав людини в Україні. Оскільки наша країна прагне до демократичного правового громадянського суспільства, вона має прислуховуватися до цих зауважень, враховувати рекомендації ООН і не допускати порушення прав людини в різних сферах, про які було сказано вище.

Евгенія Навроцька

ВОНИ ПЕРЕЖИЛИ ГОЛОКОСТ

ВОНЕ ПРЕДЖІВДІЛЕ ПОРАЇМОС

З розповідю про 16-річного рома-война, Йосипа Голомбіцу, який добровільно пішов захищати Батьківщину і 1944 року пропав безвісти, виступила секретар товариства Ольга Бумбі. На урочистому мітингу виступили також Йосип Муржа та Войтех Беркі з Виноградова, Йосип Говді з с.В.Ком'яти, Михайло Гора з Букового, Марія Говді з Онока, Болаж Пінеш з Петрова, Шандор Говді зі с.Широке та інші.

Учасники зустрічі вшанували пам'ять ромів, які загинули у війну, хвилиною мовчання. За традицією, на зустрічі ансамбль "Романо Дром" грав ромські мелодії.

На вшануванні тих, хто пережив Голокост, було написано клопотання від учасників зустрічі до Президента України Віктора Ющенка, до Швейцарських фондів та у Фонд "Взаєморозуміння та примирення" про прикоренні виплат тим, хто пережив Голокост, та їхнім нащадкам. Підписали цей лист понад 300 учасників зустрічі.

Через два тижні Міжнародна благодійна організація "Ромський жіночий фонд "Міріл", яка є офіційним представником Фонду "Взаєморозуміння та примирення" в роботі з ромськими організаціями, отримала відповідь від першого заступника голови правління Фонду С.Косія.

Подаемо цю відповідь по-видно.

"Український національний Фонд "Взаєморозуміння та примирення" здійснює виплати громадянам України за програмою майнових позовів до Швейцарських банків згідно з угодою між УНФ та Міжнародною організацією з міграції.

Відповідно до рішення Окружного суду Східного округу Нью-Йоркського Суду США, МОН

■ У Виноградові (Закарпаття) відбулася зустріч ромів району, які пережили Голокост. Коротеньку інформацію про цю подію ми давали в попередньому номері. Організувало її Виноградівське товариство "Романо Дром". Роми поклали вінки до пам'ятника воїнам-визволителям, які загинули у Великій Вітчизняній війні.

надає Фонду затверджені списки одержувачів компенсації. Виплати на процедуру вимагає ідентифікування кожної особи, внесення в комп'ютерну базу змін паспортних даних одержувачів, видання банківських виплатних документів тощо, чим і займається Український фонд. Термін здійснення виплати, визначений спільнною угодою з МОН про співпрацю, не порушується, затримки з виплатами не єсні.

Українському фонду доручена тільки функція платника, приймати буде-які рішення щодо інших питань, які стосуються виплат за майновими позовами до Швейцарських банків. Фонд не має повноважень. Тому керівництво Фонду звернулося до МОН з пропозицією розроблення схеми виплат компенсації право-наступникам за одною системою подачі позивачів, направивши відповідну анкету. Про прийняття Міжнародною організацією з

миграції рішення Фонд проінформує представників ромських формувань.

Фонд не має права втрачати

ся в законодавство України,

відмінити його положення і дозволити ромським організаціям

брати на себе відповідальність

підтверджувати родинні стосунки замість надання офіційних до-
ументів.

Що стосується спрощеної схеми

виплати для осіб, які виходили

за межі України, я виняток, випла-

та буде здійснюватися в Києві

для одержувачів, які мають дозвіл

на проживання в іноземній країні

і звернулися до Фонду особисто.

Український фонд не одержу-

вав від МОН нових списків одержу-

вачів. Наявний список повістю

передано ромським організаціям

для виявлення осіб і їх ідентифі-
кації.

Звинувачення працівників об-

ласніх відділень Фонду у наданні

"спотвореної інформації" не

відповідає дійсності. Колектив УНФ "Взаєморозуміння і примирення" при Кабінеті Міністрів України складався роками, люди підібрані відповідальні, порядні, своєю багаторічною безкорисною працею з захисту інтересів жертв нацизму завоювали беззастережний авторитет у населенні.

Представникам ромських фор-
мувань, які зверталися до Українського фонду і з якими керівництво Фонду неодноразово проводило робочі зустрічі, нада-
но достовірну інформацію щодо

здійснення в Україні виплат за майновими позовами до Швейцарських банків. Радимо керівництву ромських формувань розробити чітку схему інформування своїх підопічних.

Як уже неодноразово наголо-
шувалось на робочих зустрічах,
що відбулися у Фонді, та у пись-
мовій інформації, одержаній ромськими представниками, Українському фонду доручена функ-
ція платника. Він не займається

питаннями призначення компенса-
ції, тому не володіє інформа-
цією, які суми отримуватимуть

інші претенденти.

компенсацію, але не змогли ним
скористатися, - одержано
відповідь про те, що прийом пре-
тензій остаточно завершено
31.12.2001 року.

При одержанні нової інфор-
мації від МОН Фонд обов'язко
до водійтиме її до представ-
ників ромських організацій.

З повагою,
перший заступник
голови правління Фонду
С.Косія."

На світлині: на зустрічі ромів
Виноградівського району, які пе-
реїшли Голокост.

ПРО ТИХ, ХТО ПРОЙШОВ КРІЗЬ ПЕКЛО

"МОЇХ БАТЬКІВ ЗАКОПАЛИ ЖИВИМИ..." "МІЙРЕ ДАДЕН ҐУНАДЕ ДЖІВІНДЕН..."

Віра Іванівна Полянська народилася 1919 року в багатодітній сім'ї ромів. Коли почалася Велика Вітчизняна війна, була вже заміжньою, мала трьох дітей, які заразилися з нею всі страждання війни. Це було справжнє горе. Сім'я Полянських своєї домівки не мала, наймала хатку, бо вони й інші батьки були кочовими людьми, постійного місця проживання в них не було.

Згадуючи ті страшні роки, Віра Іванівна розповідає: "Мої маті та батька німці збрали, щоб вони копали окопи й носили важкі мішки з піском. Два мої брати також виконували цю катаржну роботу, а мене з маленькими дітьми примушували носити ка-
миння.

Над нами знущалися я не да-
вал істи. Потім сталося жахливе: батьків та ще кількох людей закопали живими в траншеї, з
тієї ями ще довго лунав такий

крик, що аж волосся дібки ста-
вали... Через рік закатували й моїх братів, від тихих ран та побоїв вони померли. На цьому горе мое не скінчилось. Від холоду й голоду невдовзі померли й мої діти. Я тоді була дуже

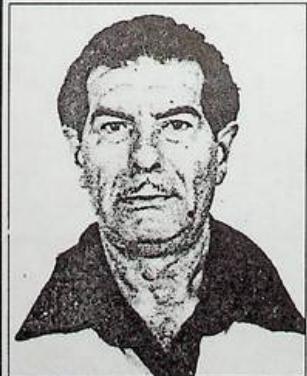
знущаючись гілтерівці. Таке забути не можливо".

Артур Мусієнко,
Дніпропетровська
організація "Ватра"

На світлині: бабуся Віра з онучкою.

МИНУЛЕ НЕ ЗАБУВАЄТЬСЯ

ПАЛУНІПЕ ЧИ БІСТЕРДЬОЛ

ку і подати до своїх ро-
дичів у село Петрові, що на
Кіровоградщині. Ось я далі
розвівдаю про ці події сам
Микола Миколайович.
"Прийшли в село, а там -
німці. Схопили і маму, і мене, кинули у казарму, де
було вже багато сільських
жителів, яких запідозрили в
допомозі партизанам. Коли
настало ранок, повели нас
кудись. Виявилось - на
розстріл. Серед них був і наш
знаючий голова колгоспу
Лахтіон Романович Копей-
ка, який з великими труд-
нощами організував наше
спільне звільнення.

У вересні 1943 року ро-
дина відправила від

Лахтіону Романовичу

Ерьоменку 69 років. Жив він із

сім'єю у Дніпропетровську.

Микола Миколайович
Ерьоменко помер 17 березня 2005 року в м. Новомосковську Дніпро-
петровської області, в родині
ромів. Коли Микола було 5 років,
почалася Велика Вітчизняна війна.

Зі слів Миколи Миколайовича,

його маті Тетяни Іванівни допо-

магала партизанам. Тому сім'ї

довелося полішити рідну домів-

ку і подати до своїх ро-
дичів у село Петрові, що на
Кіровоградщині. Ось я далі
розвівдаю про ці події сам
Микола Миколайович.
"Прийшли в село, а там -
німці. Схопили і маму, і мене, кинули у казарму, де
було вже багато сільських
жителів, яких запідозрили в
допомозі партизанам. Коли
настало ранок, повели нас
кудись. Виявилось - на
розстріл. Серед них був і наш
знаючий голова колгоспу
Лахтіон Романович Копей-
ка, який з великими труд-
нощами організував наше
спільне звільнення.

У вересні 1943 року ро-

дина відправила від

Лахтіону Романовичу

Ерьоменку 69 років. Жив він із

сім'єю у Дніпропетровську.

Микола Миколайович

Ерьоменко помер 17 березня 2005 року в м. Новомосковську Дніпро-
петровської області, в родині
ромів. Коли Микола було 5 років,
почалася Велика Вітчизняна війна.

Зі слів Миколи Миколайовича,

його маті Тетяни Іванівни допо-

магала партизанам. Тому сім'ї

довелося полішити рідну домів-

ку і подати до своїх ро-
дичів у село Петрові, що на
Кіровоградщині. Ось я далі
розвівдаю про ці події сам
Микола Миколайович.
"Прийшли в село, а там -
німці. Схопили і маму, і мене, кинули у казарму, де
було вже багато сільських
жителів, яких запідозрили в
допомозі партизанам. Коли
настало ранок, повели нас
кудись. Виявилось - на
розстріл. Серед них був і наш
знаючий голова колгоспу
Лахтіон Романович Копей-
ка, який з великими труд-
нощами організував наше
спільне звільнення.

У вересні 1943 року ро-

дина відправила від

Лахтіону Романовичу

Ерьоменку 69 років. Жив він із

сім'єю у Дніпропетровську.

Микола Миколайович

Ерьоменко помер 17 березня 2005 року в м. Новомосковську Дніпро-
петровської області, в родині
ромів. Коли Микола було 5 років,
почалася Велика Вітчизняна війна.

Зі слів Миколи Миколайовича,

його маті Тетяни Іванівни допо-

магала партизанам. Тому сім'ї

довелося полішити рідну домів-

ку і подати до своїх ро-
дичів у село Петрові, що на
Кіровоградщині. Ось я далі
розвівдаю про ці події сам
Микола Миколайович.
"Прийшли в село, а там -
німці. Схопили і маму, і мене, кинули у казарму, де
було вже багато сільських
жителів, яких запідозрили в
допомозі партизанам. Коли
настало ранок, повели нас
кудись. Виявилось - на
розстріл. Серед них був і наш
знаючий голова колгоспу
Лахтіон Романович Копей-
ка, який з великими труд-
нощами організував наше
спільне звільнення.

У вересні 1943 року ро-

дина відправила від

Лахтіону Романовичу

Ерьоменку 69 років. Жив він із

сім'єю у Дніпропетровську.

Микола Миколайович

Ерьоменко помер 17 березня 2005 року в м. Новомосковську Дніпро-
петровської області, в родині
ромів. Коли Микола було 5 років,
почалася Велика Вітчизняна війна.

Зі слів Миколи Миколайовича,

його маті Тетяни Іванівни допо-

магала партизанам. Тому сім'ї

довелося полішити рідну домів-

ку і подати до своїх ро-
дичів у село Петрові, що на
Кіровоградщині. Ось я далі
розвівдаю про ці події сам
Микола Миколайович.
"Прийшли в село, а там -
німці. Схопили і маму, і мене, кинули у казарму, де
було вже багато сільських
жителів, яких запідозрили в
допомозі партизанам. Коли
настало ранок, повели нас
кудись. Виявилось - на
розстріл. Серед них був і наш
знаючий голова колгоспу
Лахтіон Романович Копей-
ка, який з великими труд-
нощами організував наше
спільне звільнення.

У вересні 1943 року ро-

дина відправила від

Лахтіону Романовичу

Ерьоменку 69 років. Жив він із

сім'єю у Дніпропетровську.

Микола Миколайович

Ерьоменко помер 17 березня 2005 року в м. Новомосковську Дніпро-
петровської області, в родині
ромів. Коли Микола було 5 років,
почалася Велика Вітчизняна війна.

Зі слів Миколи Миколайовича,

його маті Тетяни Іванівни допо-

магала партизанам. Тому сім'ї

довелося полішити рідну домів-

ку і подати до своїх ро-
дичів у село Петрові, що на
Кіровоградщині. Ось я далі
розвівдаю про ці події сам
Микола Миколайович.
"Прийшли в село, а там -
німці. Схопили і маму, і мене, кинули у казарму, де
було вже багато сільських
жителів, яких запідозрили в
допомозі партизанам. Коли
настало ранок, повели нас
кудись. Виявилось - на
розстріл. Серед них був і наш
знаючий голова колгоспу
Лахтіон Романович Копей-
ка, який з великими труд-
нощами організував наше
спільне звільнення.

У вересні 1943 року ро-

дина відправила від

Лахтіону Романовичу

Ерьоменку 69 років. Жив він із

сім'єю у Дніпропетровську.

Микола Миколайович

Ерьоменко помер 17 березня 2005 року в м. Новомосковську Дніпро-
петровської області, в родині
ромів. Коли Микола було 5 років,
почалася Велика Вітчизняна війна.

Зі слів Миколи Миколайовича,

його маті Тетяни Іванівни допо-

магала партизанам. Тому сім'ї

довелося полішити рідну домів-

ку і подати до своїх ро-
дичів у село Петрові, що на
Кіровоградщині. Ось я далі
розвівдаю про ці події сам
Микола Миколайович.
"Прийшли в село, а там -
німці. Схопили і маму, і мене, кинули у казарму, де
було вже багато сільських
жителів, яких запідозрили в
допомозі партизанам. Коли
настало ранок, повели нас
кудись. Виявилось - на
розстріл. Серед них був і наш
знаючий голова колгоспу
Лахтіон Романович Копей-
ка, який з великими труд-
нощами організував наше
спільне звільнення.

У вересні 1943 року ро-

дина відправила від

Лахтіону Романовичу

Ерьоменку 69 років. Жив він із

<p

ВАСИЛЬ КУКОЛЬНИК - ПЕРШИЙ ДИРЕКТОР ГІМНАЗІЇ ВИЩИХ НАУК (до 200-РІЧЧЯ ЗАСНУВАННЯ НІЖИНСЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ)

Відомий учений, один із засновників Ніжинської гімназії вищих наук, перший її директор Василь Григорович Кукольник народився 30 січня 1765 року в Угорщині, найбільші поблизу містечка Мункач (так згадує син В.Г.Кукольника Нестор Кукольник). (Нинішнє Мукачево. - Ред.)

Під час гоніння православних Кукольники втратили своє землеволодіння, а тхій маєток перейшов у володіння уніатів, які захопили майно та папери Василя Григоровича. Ці папери можуть досі зберігатися у Віденському архіві. Рід Кукольників належав до старовинного дворянського роду, але вдома Василь Григорович не мав змоги зробити собі кар'єру і він переїхав до Лемберга (нинішній Львів). Закінчив курс наук у Лемберзькій академії, отримав місце професора фізики і природної історії в Замосцькому ліцеї, а через рік в тому ж такі ліцеї очолив кафедру сільського господарства. У 28 роках Василь Григорович одружився зі Софією Миколаївною Плянкевичевою. Там, у Замосці їй послав Господь Бог ім 5 дітей: синів Миколу, Павла (став доктором права, засłużеним професором Віленського університету), Олександра, Платона (який передав у з不留омі від Ніжинської гімназії вищих наук п'ятисічні різних видань) та доньку Марію. Наймолодші - Нестор та Володимир - народилися вже в Санкт-Петербурзі.

Діяльність Василя Григоровича на ніві сільського господарства збіглася з тим часом, коли агрономія ставала науковою. В Лемберзі Кукольник видавав агрономічний журнал польською мовою. У нього було своє вчення. Василь Григорович користувався великим авторитетом у місцевих жителів - до своїх занять науковою та агрономією, він ще надавав землякам юридичні консультації. Чутки про освіченого, ерудованого професора долетіли Санкт-Петербургу, в якому збиралася країні умі. І за порадою карпатського Івана Семеновича Орля його запросили в столицю Росії.

6 серпня 1803 року Кукольник почав виконувати обов'язки ordinariого професора дослідної фізики при Санкт-Петербургському педагогічному інституті. Викладав і в гімназіях. В ті часи Василь Григорович ще не володів російською мовою; лекції читав церковнослов янською. Через

кілька місяців наполегливої праці він уже досить пристойно розмовляв російською.

16 квітня 1804 року його призначили в чин придворного радника. З 1805 року Кукольник викладає римське право у вищому училищі правознавства. У цей же час уряд звернув увагу на сільськогосподарські праці Василя Григоровича і запропонував видавати економічний журнал, з імператорської казни було видлено 1000 крб.

20 квітня 1813 року на Василя Григоровича була покладена дуже відповідальна робота - навчав римському і громадянському російському праву великих князів Миколу Павловича та Михайла Павловича. Цим Кукольник займався чотири роки. Все літо 1816 року він перебував разом із імператорською сім'єю в Павловську. Неодноразово з батьком там був і Нестор Кукольник. Саме в Павловську у Василя Григоровича зароджується згубна для нього ідея переїхати зі Санкт-Петербурга. Певною мірою цю сприяла і хвороба дочки Марії, якій лікарі рекомендували теплій клімат.

У 1824 році Василя Григоровича призначили членом Тимчасового Департаменту комерції. Він наглядав за всіма учебними закладами в Санкт-Петербурзі, потім - у Псковській губернії. У 1816 році отриме чин статського радника. Тоді ж його нагороджують орденами Св.Станіслава (4 ст.), Св.Володимира (4 ст.) та Св.Анни (2 ст.).

Серед учнів Василя Григоровича був молодий граф Олександр Григорович Кушелев-Безбородко, якому належало виконати заповіт графа Іллі Андрійовича Безбородка - заснува-

ти і побудувати на батьківщині графа, в Малоросії, а саме в Ніжині, вищий учбовий заклад. 2 березня 1819 року Василя Григоровича більшість голосів обрано першим ректором нового Санкт-Петрбурзького університету. Але доля йшла своїм шляхом... У день призначення Василь Григорович подікував колегам за виявлену до нього повагу і відмовився від цієї посади. Першим ректором вибрали Балуянського, співвітчизника Кукольника також виходця з нинішнього Закарпаття.

3 жовтня Василь Григорович зайнявся малоросійським проектом, який йому довірив Олександр Григорович Кушелев-Безбородко. Кукольник закуплює у Санкт-Петербурзі все необхідне для Ніжина, шукає для нового учбового закладу викладачів. 21 липня 1820 року він звільнився з посади професора і радиця при Санкт-Петрбурзькому університеті, а 5 серпня вже був у дорозі на Малоросію.

Прибувши в Ніжин, Кукольник відкрив курси читання. Набрав близько 50 учнів, яких розділили на два класи. Викладачі ще не приїхали, і Василь Григорович разом із сином Платоном самі почали навчати учнів усім наукам.

Проте доля коріблявася з ним. Першим і дуже сильним ударом для нього було те, що в Ніжині приїхали не ті викладачі, з якими він домовлявся. До цього додалася й наукова ізоляція - відірваність від бібліотек, наукових кіл... Незабаром він впадає в іпохондрію, яка і привела його до передчасної мови. Василь Григорович Кукольник помер 6 лютого 1821 року на 56 році життя. Поховано на території старовинного Ніжинського монастиря на прохання його единственного товариша архімандрита Віктора.

Після смерті Кукольника його дружина гадала, що наступним директором гімназії вищих наук Ніжина стане її син Платон. Але раптом в Ніжині з'являється І.Сордай. Після цього сім'я Кукольників від'їжджає у Вільню, де він було два невеликі помістя. Через два роки син Василь Григорович - Нестор Кукольник повертається до Ніжинської гімназії, аби навчатися.

Спеціально для "Роман Яг",
Володимир Опанасенко,
м. Ніжин

ЗОТИ В АНТІОХІЇ АБО НОВА БАТЬКІВЩИНА

У попередніх номерах газети ми розповідали про ранню історію ромів. У першу чергу йшлося про те, що під час міграції ромів відбудався процес пошуку власної території. Як стверджує В.Калінін, посилаючись на роботу Дональда Кендріка, який свого часу детально описав арабські джерела, існували два державні об'єднання під умовною назвою Зотистан і територія без назви в Антіохії. В угорських джерелах вона фігурує під умовною назвою Циганія. В цих історичних джерелах йдеться і про великий повстання за незалежність, які були надзвичайно жорстоко придушенні. Таким чином, вперше у вітчизняній історіографії наводяться факти, що роми не просто безглуздо перебігдали з місця на місце, а й вищукували власну територію і мали елементи державності.

(Продовження. Початок у №16).

На початку Х століття султан Махмуд Газні, афганський полководець, який правив у 967-1030 роках, вторгався в Індію з метою поширення мусульманства, і це залишає помітний слід в історії. Як добре відомо, султан Газні в період з 1001 по 1027 роки здійснив 17 походів у Індію, іому вдалося відвоювати північні індійські провінції Пенджаб і Сіндх, жителі яких згодом стали прихильниками ісламу. Правителі Індії, прагнучи зібрати якомога численнішу армію, почали привіллями скликати на службу і неарійці. Індійське суспільство мало кастову структуру: нагорі брахмани, потім кшатрия (воїни), нижче - купці та ремісники, а в самому низі - неарійці. В умовах боротьби зі звавоювниками кастові скопії були переведовані: добровольці з числа неарійців у терміновому порядку переводилися в касту кшатріїв із усіма відповідними знаками й атрибутами.

У цей період султан Махмуд Газні буде нову столицю Газні за 100 кілометрів від Кабула і приводить з Індії велику кількість робітників - ремісників, будівельників. Як вважають дослідники, доктор В.Ріш та професор Я.Хованський, близько 500 000 індійців були взяті в полон газнавидами (воїнами Газні). Втім, ми гадаємо, що ця цифра трохи перевищує реальність.

У двох битвах у районі Кашміра в 1013 і 1015 роках війська султана були зупинені знову сформованою і півонівеною індійською армією, яка відтіснила газнавидів, а ділі перейшла до перерідування. Індійська армія подолала газнавидів перевал Гіндукуша й розмістилася на території Персії. Настало затишія, яке тривало 164 роки, поки в 1191 році один з даліших спадкоємців Газні - Махмуд Гур не направляє свої війська в Індію.

Гадаємо, що представники каст рідкілітів, кшатрія й інших опінійились за межами своєї батьківщини і прийшли у Візантію. Можливо також, що частина індійського ополчення, яка розташувалася на оборонній лінії по-

блizu прського масиву Гіндукуш, була відрізана від Індії районами, які підпали під контроль мусульман, і в організованому порядку прорвалася через прські перевали в Середню Азію, утворивши на цій території циганоподібні меншості - предків сучасних ромів (полі, мазанги, джугуті, джуті, парі, тавакторі, карапі чи інші).

Слідом за розбійниками походили Махмуд Газні та Махмуда Гура Індії піддалися спустошливим нападам Чінгісхана, а за ним і Тамерлана. Саме захоплення індійських земель війнами Чінгісхана й Тамерлана вважають причиною виходу циган з Індії (як бранців або ж своєму воюю) Р.Джурин та Т.Петровські.

На думку багатьох дослідників, до початку XIII століття індійські предки сучасних ромів уже повинні були залишити Індію.

Наявність бойового духу нащадків віткачів із Індії зберігали й підкріплювали і надалі: відомо, що пізніше, у XVIII-XX століттях, багато ромів служили добровольцями або найманцями в арміях Німеччини, Великого князівства Литовського, Росії, Румунії, Швеції. Характерно, наприклад, що І.-Г.Гердер у своїх "Діяках до філософії історії людства" (1784-1791) уже вважає, що роми тільки придиали "для військової дисципліни" (частина 3, кн.14).

Свідчить про це й бағатій шар споконвіку романської військової лексики. Приведемо приклади з балто-слов'янського (білорусько-литовського) дімського:

халадо - призовний солдат, іноді означає "російська людина";

рулдо - найманець, оплеченьець, осадник;

фандари - солдат-ополченець, іноді "російнин" з балтійських земель;

шало - солдат з передової, іноді учасник погон;

уклисто - воїн-кавалерист, вершник;

бенгоро, карадинори, кручица, мадри, пхарбаскі - пістолет, револьвер.

(Далі буде)

Вальдемар Калінін

РОМ-ПРЕС

Наречена втікає, а наречений отримує компенсацію

У (Софії) Болгарії традиційний романський суд призначив сім'ї нареченої - втікачки повернути 40 000 левів (500 долларів), які покинуті наречений заплатив за 22-річну дівчину йї батькам. Тим не менш, наречена, мабуть, виявилася не такою традиційною, і втекла з весілля.

ERRC виграє в суді!

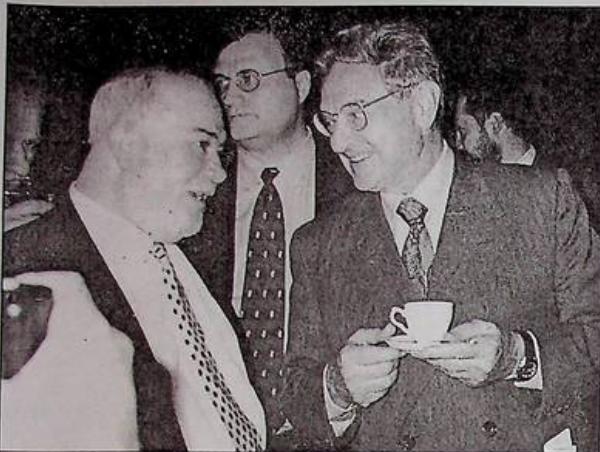
25 жовтня 2005 року районний суд м. Софія (Болгарія) виніс своє рішення за справою 11630/2004. Рішенням суду: Міністерство освіти Болгарії, Софіївський

муниципалітет і школа № 103 порушували закон про заборону расистської сегрегації та нерівного ставлення. Цивільний позов проти Міністерства освіти, Софіївського муниципалітету та школи № 103 був поданий Європейським центром прав ромів у жовтні 2004 року. Адвокатом у справі виступала Даніела Михайлова (Фондація "Романі Бах"). Позов стосувався нерівного ставлення та недостатнього доступу до освіти дітей школи № 103, 100 % якої є діти ромів.

Суд підтвердив, що погані матеріальні умови школи, низький рівень освіти дітей - це прояв нерівного ставлення до дітей школи № 103.

Михаїло Георгієв, виконавчий директор фундації "Романі Бах", зазначив: "Такі шкіл в Болгарії більше ніж достатньо. Потрібно багато часу і зусиль, щоб закон почав працювати, але дорога до змін вже відкрита!"

МУЗИКАНТ, ЯКИЙ ЗМУСИВ ЗАПЛАКАТИ ДЖОРДЖА СОРОСА ЛАВУТАРІС, САВО РОВЛЯРДЯ ЛЕ ДЖОРДЖА СОРОСА

(Закінчення. Поч. на 1 стор.)

Та діді, який протягом війни вивчив і розумів діякі військові команди та російські слова, почав показувати руками, имітуючи гру на скрипці, й промовляв слово "музика". Тоді солдати відішли й запропонували йому відкрити фурштат. Побачивши скрипку, попросили діда заграти. А діді Бейло знав кілька російських романів, такі як "Очи чорні", "Я вас любил" та ін. А ще у будапешті до рук ромських музикантів потрапила пластилін з піснями у виконанні Леоніда Утьосова. Інший оркестр їх усі досконало вивчив. Ці пісні перевімно почали грati і діді Бейло, й Лайш Янов. Російські солдати зрадили, почувши рідині мелодії, вони були дуже задоволені. Наслухавши вдосталь, вони всіх відпустили. Дали довідку з печаткою, що музикантів недоторканні і можуть вільно іхати в Закарпаття. А ще подарували їм цілі рюкзаки продуктів. Так скрипка врятувала життя дідові та його друзям.

Я народився в Ужгороді, уже після визволення Закарпаття, у жовтні 1945 року. Мати, ромка

Елизавета Горват, була музично обдарована і співала у різних циганських ансамблях у Росії разом з чоловіком. А з 1968 р. працювала вокалісткою в ансамблі "Угорські мелодії" (керівник Олександр Рошташ, май вітчим) в Закарпатській обласній філармонії.

З плюшошком я виховувався у свого діда Бейло Бейловича Кандри. У нього була лише одна донька, і він не хотів мене віддавати. Адже я був єдиним його внуком. І називав він мене Бейлою, хоч за паспортом я Тиберій. Так утворилося у мене подвійне ім'я Тиберій-Бейло. Закінчив неповну середню школу № 10 в Ужгороді з угорською мовою навчання. Паралельно вчився у дитячій музичній школі ім. П. Чайковського, куди мене прийняли відразу в четвертий клас. Мойм учителем гри на скрипці був Антон Дюла.

У 16 років я вже працював у Ярославській філармонії, ділі - в Калузі, Тулі, Костромі, "Москонцерті", а потім перейшов у "Союзконцерт".

1970 року повернувся в Ужгород, де став музичним керівни-

ком оркестру ансамблю "Угорські мелодії" (художнім керівником був Дюла Легоцький). Через 8 років політичної асамблеї почав працювати у різних ресторанах Ужгорода художнім керівником ансамблів. А нині я - керівник ансамблю "Уні Ромен", де працюють таланові музиканти Одружений. Дружина Едіта Йосипівна Горват (Гайош) змію 20 років співала у ресторанах і різних філармоніях тодішнього Союзу. Батько дружини - відомий скрипаль Додік Гайош. Коли він 1968 року помер у Ялті, співчуття висловили

в предвиомий музикант Давид Ойстрах та композитор Арам Хачатурян. Маю 3-х синів: Бейла, Олександра та Йосипа. Всі музично обдаровані.

- Кому грав особисто протягом свого творчого життя?

- Цього питання я дуже чекав (посміхається) і навіть хотів запропонувати його вам. А ви разгадали мою думку. Бо я хотів, щоб читачі знали, з якими особистостями доводилося мені зустрітися. Особисто грав для Отто Габсбурга - представника королівської сім'ї, голови Європейської Ради, внука імператора Франца-Йосифа. Для Джорджа Сороша у Києві в 2000 році під час святкування 10-річчя Фонду "Відродження". Виконав кілька улюблених його пісень 30-40-х років, а син Йосип пропілав. Серед пісень була і його улюбленна "Погасши окурок". Джордж Сорош був у захопленні, а коли слухав, на очах його з'являлися слізози... Розмовляв зі мною близько 20 хвилин, хоч кожному давав тільки три.

У 1969 р. брав участь у концерті в Кремлівському Палаці

зі зіздом разом з московським те-

атром "Ромен", коли працював в ансамблі заслуженого артиста Росії Миколи Жемчужного, для представників Кабінету Міністрів і депутатів Верховної Ради.

Грав для президентів багатьох країн. Особисто грав для першого Президента України Леоніда Кравчука й угорського Президента Арпада Гонца у готелі "Дружба" в Ужгороді під час його робочої зустрічі. У Трускавці кілька разів гралі з Аладром Адамом для Президентів України Л. Кравчука та Л. Кучми під час його оздоровлення.

(Продовження на 2 стор.)

знялися відомі актори Л. Гурченко, В. Коренев, М. Лієпа та інші, наш ансамбль виконував дві пісні - "Бойс-бойс" і "Чарлі". Співала їх закарпатська співачка Олена Тирлак.

Обізив багато країн. Довго працював у заслуженого артиста Росії Миколи Жемчужного.

Взагалі, я людина емоційна. Але протягом усього свого життя ніколи не робив зле, а завжди намагався робити людям добро - й допомагати їм...

- Тиберій Олександровичу!

3 нагоди прекрасного вашого

Виконав кілька пісень відомим спортсменам - знаменитому воротарю Льву Яшину у Ташкенті, в готелі "Росія", де прожив разом з ним під час його тренування. Був тоді разом з ним на тренуванні й наш земляк Йосип Сабо. Під час проїзду в Чехію на тренування грав у готелі "Закарпаття" Олегу Блохіну й Миколі Озерову, відомому спортивному тележурналісту. Брав участь у зйомках фільму "Старий знайомий" режисера Ігоря Ільницького, де головну роль виконував Моргунов. У 70-х роках - у фільмі "Карнавальна ніч" у Москві.

Коли в Ужгороді знімали кінострічку "Дорога в пекло", в якій ювілею працівники товариства "Романі Яг" її однайменної газети вітають вас з 60-річчям і бажають міцного здоров'я, щастя, успіхів у роботі та особистому житті. З росі і води вам! Хай збудуться всі ваші мрії!

Волика Опаленик.

На світлинах: спілкування з Джордже Сорошом після виконання його улюблених мелодій під час святкування 10-річчя Фонду "Відродження";

виконання задушевних мелодій для Отто Габсбурга, внука імператора Франца-Йосифа і його сина Дієрда, посла Угорщини, під час його перебування на Закарпатті

ШЭРО 13

ИСУСО ХАЛАВЭЛ ПУРЭ ПЭХКЭРЭ СИКЛЯРНЭНДИ

1. Ангела сырботи Патради Исусо джянгя, со поджия время Лэсти та ачава ка-дяя люмля тай тэ рисавэ Пэхкэрэ Дадэстэ, Вов фартэ по-камля кодэлэн, сава джэвэдэ Лэга ды кадыя люмля, тай ачана сикавда сар Вов свас-тико зоратар покамля лэн.

2. Бельвеляга, кала Исусо Пэхкэрэнца сиклярнэнца баш-лас тэ ха, тучни нахужо тховда пэ ило Иудости Симонох-кэрэсти Искариотости тэ эдэ Исусо.

3. Исусо джянгя, со дад вса отдыня дэ Лэххэрэн вастэн, тай со Вов авия Дэвлэстар тай джял упала Дэвлэстэ,

4. Вщыла скамінэстар, злия Пэстар упрані ида, лилия кхосло тай пхангялэ лэга.

5. Тучни Вов чута пани да чарэ, тай лиял тэ халапвалे пурэ

Ионастар

сиклярнэнди тэ хосэл хосэл хэза, савэга Вов сля пхангло.

6. Кала Вов поджилья Петростэ Симоностэ, кодэва пхэн-нас Лэсти: "Дэвла! Ту на халавэга манди пурэ?"

7. Исусо пхэнда лэсти: "Со мэтирав, ачана ту на полэга, нэ вса када ту полэга атунчи".

8. Петро пхэнэл Лэсти: "Никала Ту мурэ пурэ на халавэга!" Эз кадэла лава Исусо пхэнэнас лэсти: "Коли на халавана пурэ тиэрэ, тучни ту на Муро сиклярно".

9. Симоно Петро пхэнэл Лэсти: "Дэвла! На кици пурэ, нэ васта мурэ, и шэрэ.

Свэнто Бахтало Лав

"На початку вечеї належало на знак благоговіння помити руки. Після цього Христос несподівано встав і, знявши верхній одяг, підперезав рушиком. Дванадцятьо заверли в подвій. Він же налив води до глека й приготувався мити ноги учням. На Сході це робили служби, які зустрічали гостей після подорожі курним шляхом; але в общині Христовій слуга не було і ні мало бути. Обов'язки раба виконав Сам Господь".

Олександр Мень, "Син людський", Львів, Монастир монахів студійського уставу, видавничий відділ "Свічадо", 1994, ст.150

10. Иисусо пхэнэл лэсти: "Жүжэ манушэсти трабуни кици пурэ тэ халавэ, кодэлэсті, со всаворо жухо; и тумэ жухэ, нэ на всавэрэ".

11. Вов джянэлэс здымаре, вак кола Вов и пхэнлас: "И тумэ жухэ, нэ на всавэрэ".

12. Нэ кала Вов халавда лэнди пурэ тай урявда Пэхкэри ида, тучни Вов башэлээзэл тэ халавэн пурэ ехкэхэсти.

13. Тумэ акхарэнас Ман "Сиклярнэри" тай "Дэвэл", и тумэ мишто тиэрэнас, кодэлэсті, со Мэ кацаво и исин.

14. И коли Мэ, Дэвэл тай Сиклярнэри, халавдом тумэнди пурэ, кади и тумэнди трабуни тэ халавэн пурэ ехкэхэсти.

15. Мэ сикавдом када тумэнди вак кола, соб и тумэ тэ тиэрэн када, со Мэ тиравас тумэнди.

16. Чачимага чачимо пхэнав тумэнди: бутярно набарээр пхэнэра хуластар, тай кодэлэстар, ка бичхалда, цыкныэр кодэлэстар, ко бичхалда лэ.

17. Коли тумэ джянэн када, тумэ авэна бахталэ, кала авэна тэ тиэрэн када.

18. На пала всавэрэн тумэн

пхэнав: Мэ джянаев, ка Мэ вытидынём, нэ мэз авэл сар пхэндо дэ Свэнто Лил. "Кодэва, ко халас марно ітхан Манца, ваздняна п Ман вастэ".

19. Аканы Мэ пхэнав тумэнди пэ англал кала кади вса вазла, соб тумэ тэ упатян, со када Мэ.

20. Чачимага чачимо пхэнав тумэнди: "Ко прылэла кодэлэ, ка бичхалдом Мэ, Ман прылэла, нэ ко прылэла Ман, прылэла Кодэлэ, ко бичхалда Ман".

Переклад

Миколи Бурлуцького
та Олени Марчук

